

Leesbevordering

Didactisch atelier

30 april 2021

12 mei 2021

Inge De Troyer

Doelstellingen

1. Inzicht krijgen in stand van zaken: leesvaardigheid in Vlaanderen anno 2021
2. Inzicht in de leerplandoelen Nederlands (leesvaardigheid)
3. Didactiek leesvaardigheid
4. Praktische tools aanreiken
5. Linken met andere vakken uit de A-finaliteit

Deel 1

Leesvaardigheid in Vlaanderen anno 2021

- Perceptie
- Jouw leesbiografie?
- “Moeder, waarom lezen wij?” / motivatie
- Steekproef onderwijspraktijk
- Wetenschappelijke studies (PIRLS/PISA)
- Recente ontwikkelingen in Vlaams onderwijs
(taalscreening, basisgeletterdheid, leerplannen)

Perceptie

Het leven zoals het is ...

- **“Saai!”**
- “Waarom?”
- *“Zo een lange/moeilijke tekst?”*
- “Is dat voor punten?”

Pffff...:)

Jouw leesbiografie?

Padlet (link in chat)

- Lees jij? *(vaak-regelmatig-soms-zelden)*
- Hoeveel lees jij? *(aantal uur/week)*
- Wat lees je? *(max. 2 kernwoorden)*
- Welk boek las je laatst? *(titel)*
- Over welk boek kan je enthousiast vertellen? *(titel)*
- Wat las je (onlangs) dat je met je leerlingen wil delen? *(omschrijving of titel)*

“Moeder, waarom lezen wij?”

Elke lezer een eigen motivatie

- Genieters
- Verkenners
- Pronkers
- Uitdiepers
- Opvullers
- Vluchters
- Binders
- Relaxers

- Bron: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/waarom-lezen-wij>

‘Leerkrachten die zelf niet lezen, zijn geen goede leerkracht’

Docenten van de lerarenopleiding aan hogescholen en universiteiten zuchten: hun studenten lezen niet meer. ‘Ze krijgen de passie niet meer mee, in hun eigen jeugd.’

Steekproef onderwijspraktijk

- Break out rooms (10 min)
- Ga naar Padlet
(link in de chat)

- Waarom zou je willen dat leerlingen lezen?
- Welk soort teksten zou je dan willen dat ze lezen?
- Hoe vaak per lesweek bied je een tekst aan (MAVO/PAV)?
- Waar haal je je teksten?

- Welke opdracht moeten leerlingen daarbij uitvoeren?

PIRLS

= progress in international reading progress studies

- Test begrijpend lezen
- Start 2001, resultaten 2016
- Elke 5 jaar → 2021?
- Vierde leerjaar

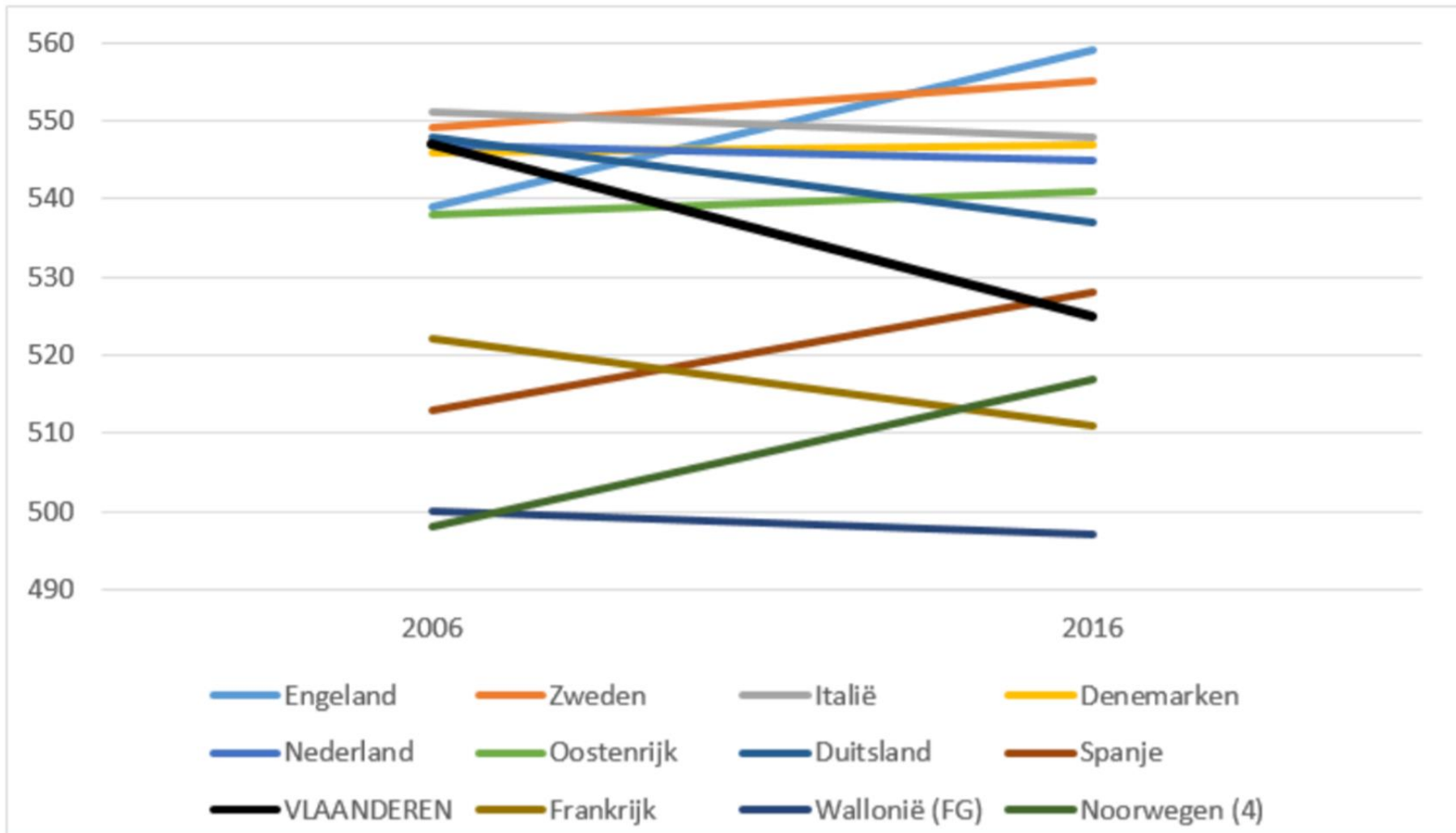
Landen	Gemiddelde score (S.E.)	
Rusland	581 (2,2)	🔴
Singapore	576 (3,2)	🔴
Hong Kong	569 (2,7)	🔴
Ierland	567 (2,5)	🔴
Finland	566 (1,8)	🔴
Polen	565 (2,1)	🔴
Noord-Ierland	565 (2,2)	🔴
Noorwegen (5)	559 (2,3)	🔴
Chinees Taipei	559 (2,0)	🔴
Engeland	559 (1,9)	🔴
Letland	558 (1,7)	🔴
Zweden	555 (2,4)	🔴
Hongarije	554 (2,9)	🔴
Bulgarije	552 (4,2)	🔴
Verenigde Staten	549 (3,1)	🔴
Litouwen	548 (2,6)	🔴
Italië	548 (2,2)	🔴
Denemarken	547 (2,1)	🔴
Macao	546 (1,0)	🔴
Nederland	545 (1,7)	🔴
Australië	544 (2,5)	🔴
Tsjechië	543 (2,1)	🔴
Canada	543 (1,8)	🔴
Slovenië	542 (2,0)	🔴
Oostenrijk	541 (2,4)	🔴
Duitsland	537 (3,2)	🔴
Kazachstan	536 (2,5)	🔴
Slowakije	535 (3,1)	🔴
Israël	530 (2,5)	🔴
Portugal	528 (2,3)	🔴
Spanje	528 (1,7)	🔴
VLAANDEREN	525 (1,9)	🔴
Nieuw-Zeeland	523 (2,2)	🔴

Landen	Gemiddelde score (S.E.)
Rusland	581 (2,2)
Singapore	576 (3,2)
Hong Kong	569 (2,7)
Ierland	567 (2,5)
Finland	566 (1,8)
Polen	565 (2,1)
Noord-Ierland	565 (2,2)
Noorwegen (5)	559 (2,3)
Chinees Taipei	559 (2,0)
Engeland	559 (1,9)
Letland	558 (1,7)
Zweden	555 (2,4)
Hongarije	554 (2,9)
Bulgarije	552 (4,2)
Verenigde Staten	549 (3,1)
Litouwen	548 (2,6)
Italië	548 (2,2)
Denemarken	547 (2,1)
Macao	546 (1,0)
Nederland	545 (1,7)
Australië	544 (2,5)
Tsjechië	543 (2,1)
Canada	543 (1,8)
Slovenië	542 (2,0)
Oostenrijk	541 (2,4)
Duitsland	537 (3,2)
Kazachstan	536 (2,5)
Slowakije	535 (3,1)
Israël	530 (2,5)
Portugal	528 (2,3)
Spanje	528 (1,7)
VLAANDEREN	525 (1,9)
Nieuw-Zeeland	523 (2,2)

Vlaanderen
presteert
ondermaats
voor
begrijpend
lezen.

West-Europees gemiddelde: 542

Internationaal gemiddelde: 527

PISA (2018)

- OESO, start 2000, elke 3 jaar
- 72 landen, meer dan 600 000 15-jarigen
- 11de plaats, maar negatieve trend leesvaardigheid zet zich verder
- 19% haalt basisniveau niet, = niveau om in de maatschappij op eigen benen te kunnen staan (2009: 13%)
- Zichtbaar in alle onderwijsvormen, 17% te verklaren vanuit thuismilieu
- Leesplezier daalt, 50% vindt het ‘tijdverlies’ (laagste score van alle deelnemende landen)

Recente ontwikkelingen in Vlaams onderwijs

2014: **verplichte taalscreening**, methode
vrij te kiezen

- Voor elke instromer in secundair onderwijs (niet voor ex-OKAN)
- Niet louter vaststellen, maar integreren in taalbeleid
- Ook meenemen naar volgende graden (tip: elk schooljaar: BSA!)

Basisgeletterdheid

- te bereiken door elke individuele leerling op het einde van de eerste graad
- in functie van zelfredzaamheid: Nederlands, wiskunde ...
- gelijk voor de A-stroom en de B-stroom

VLAAMSE REGERING

Basisgeletterdheid

- Achterhalen van het onderwerp en relevante informatie in **geschreven** en gesproken **niet-fictionele teksten** in functie van **doelgerichte informatieverwerking en communicatie**
- Productie van mondelinge en schriftelijke teksten (i.f.v. ...)
- Deelname aan mondelinge en schriftelijke interactie (i.f.v. ...)

Bron: leerplan Nederlands eerste graad B-stroom

Leerplan II-Ned-a (D/2021/13.758/104)

- LPD 1 * De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor taal via ... lezen en interactie.
- LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp, de globale inhoud, de hoofdgedachte en de hoofdpunten van geschreven (...) teksten (...)
- LPD 4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven (...) teksten (...)
- LPD 5 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid in geschreven (...) teksten (...)
- LPD 9 De leerlingen nemen deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.
- LPD 10 De leerlingen beargumenteren mondeling een eigen mening.

In leerplan: tekstmateriaal

- Gebruik diverse bronnen! Ook digitale!
- Tekstsoorten:
 - Informatieve teksten
 - Persuasieve teksten
 - Opiniërende teksten
 - Prescriptieve teksten
 - Narratieve teksten
- Teksttypes: artikels kranten en tijdschriften, internet, folders, handleidingen, reclame, brief ...
- Authentiek materiaal

Deel 2

Lees- bevordering

- Waarom? (Toelstra)
- Goed kunnen lezen ↔ leesplezier
- Lezen om te lezen?
- Lezen in samenhang

Leesbevordering : waarom? (Troelstra, 1997)

- Lezen is bevorderlijk voor de **taalvaardigheid** (op alle gebieden: woordenschat, spelling, schriftelijke en mondelinge uitdrukkingsvaardigheid).
- Lezen is stimulerend voor het **inlevingsvermogen** en ontwikkelt de **fantasie**.
- Lezen ontwikkelt het **esthetisch gevoel**, door o.a. het bekijken van mooie illustraties en het lezen van poëtische, beeldende taal.

- Lezen ontwikkelt de kennis en het inzicht omtrent jezelf, de medemens en de omringende wereld.
- Lezen laat je deelnemen en kennisnemen aan 'cultuur'.
- Lezen biedt spanning en/of ontspanning en daarmee dus veel plezier!

Goed kunnen lezen ↔ leesplezier

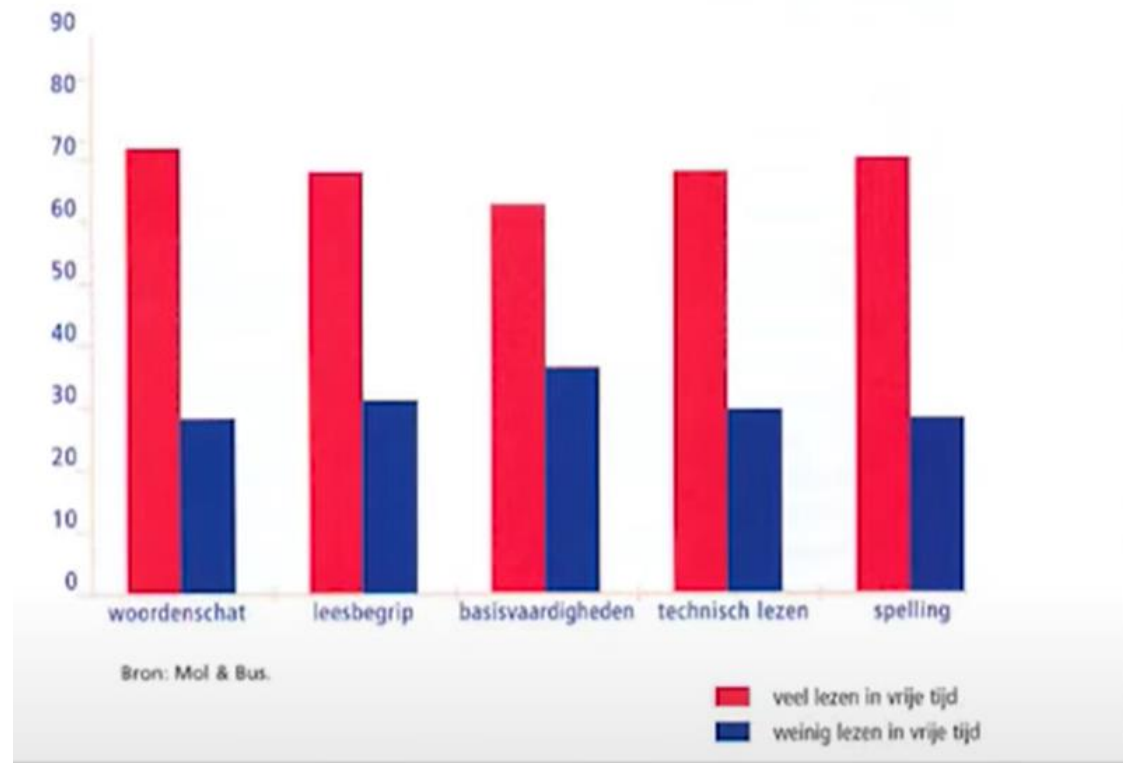
- Goed kunnen lezen= technisch lezen (AVI) is startvoorwaarde
- Eerste doel: **leesplezier** = de basis
- Verder bouwen naar het tweede doel: de **leesvoorkeur en leescompetentie** (Kemmeren, 2010).
- Leerlingen kunnen veel moeilijkere teksten aan, als ze maar gemotiveerd zijn om deze te lezen.

Lezen om te lezen?

- Ja
- Nee

Onderzoek
Suzanne Mol & Adriana Bus (2011)

Lezen in samenhang

- Maakt lezen betekenisvol! **transfer**
- Teksten verbonden aan het echte leven:
 - Maatschappelijk
 - Professioneel
- Linken met MAVO, natuurwetenschappen, godsdienst ... maar ook beroepsgerichte vorming
- Anderen betrekken (peers, ouders ...)

PAV: informatieverwerving en -verwerking

2de graad Onder begeleiding	3de graad Zelfstandig	3de leerjaar 3de graad Zelfstandig/ In team
vinden en selecteren	<ul style="list-style-type: none">- vinden en selecteren- reflecteren- evalueren	<ul style="list-style-type: none">- vinden en selecteren- kritisch beoordelen
gebruiken	gebruiken	<ul style="list-style-type: none">- vergelijken en integreren- toepassen en gebruiken

Deel 3

Didactiek

Inspiratie

Werkvormen

- Hoe rijke tekst kiezen ? + LP
- 5 didactische sleutels + vb
- Topische vragen/dobbelsteen
- Slow reading
- Close reading
- Modelling
- De 6 A's
- Praten over de tekst
- De leessandwich
- Tekstenbingo
- Leescarroussel
- ...

Hoe rijke tekst kiezen?

- KU Leuven

<https://www.arts.kuleuven.be/cto/materialen/lager/geletterdheid-1/lezen-en-laten-lezen/checklist-rijke-tekst.pdf>

Leerplan: kenmerken teksten receptieve vaardigheden

Onderwerp
Concrete tot vrij algemene inhoud
Uiterlijke kenmerken (mondelinge receptie)
Normaal spreektempo
Met visuele ondersteuning
Structuur/samenhang
Herkenbare structuur
Heldere samenhang en duidelijke verbanden
Voornamelijk enkelvoudige zinnen
<u>Informatiedichtheid</u>
Lage tot gemiddelde <u>informatiedichtheid</u>
Woordenschat
Voornamelijk <u>frequente woorden</u> , eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk Standaardnederlands

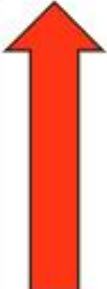

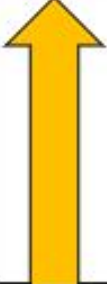

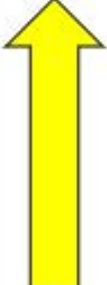

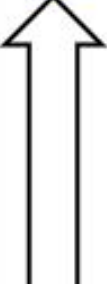

Uit ‘Welke taalcompetenties moet iedereen beschikken’

(Kris Van den Branden naar de Nederlandse Taalunie)

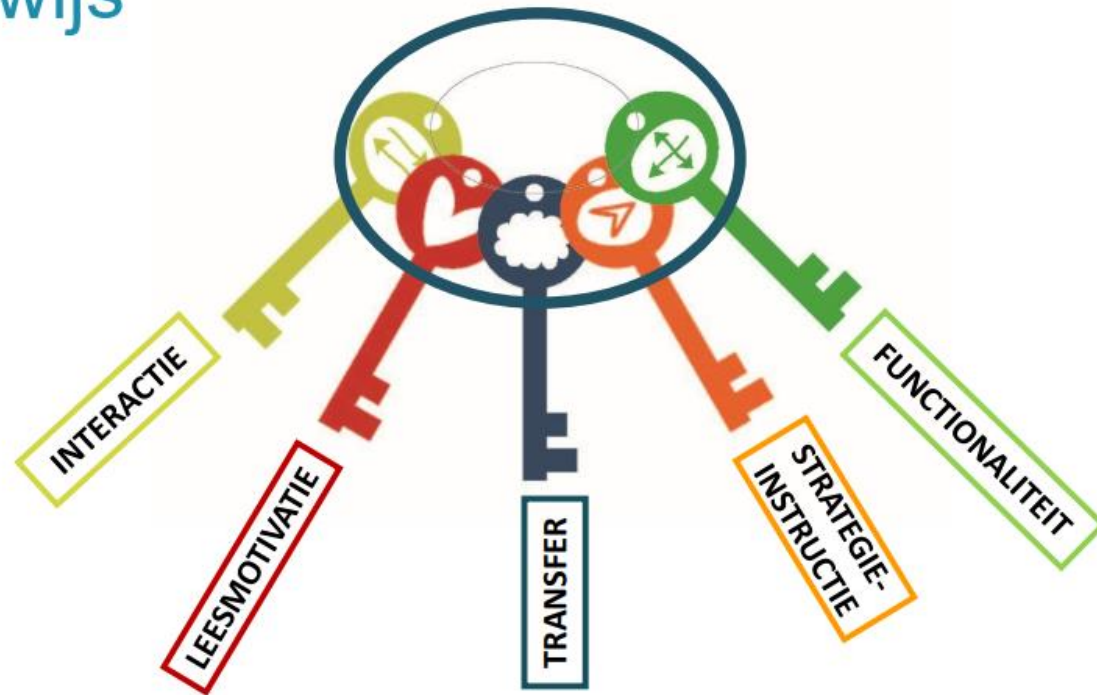
Uitdagend tekstaanbod: Een taalcompetente leerkracht kiest met zorg tekstmateriaal dat **boeiend, aantrekkelijk en uitdagend** is voor leerlingen. Tegelijk bewaakt de leraar dat het tekstmateriaal **niet overdreven moeilijk** is, want dan wordt het demotiverend voor leerlingen. Daarbij is de leraar zich bewust van het feit dat hij een expert is in zijn vak, en dat sommige verbanden en vaktermen die hem vanzelfsprekend in de oren klinken, dat niet zijn voor de leerlingen.

		<p>Habaneropeper – level voor experts</p> <p>Gefeliciteerd indien je erin slaagt deze sterk gepeperde oefeningen/tekst tot een goed einde te brengen/brengt. Je hebt het hoogste niveau bereikt.</p>
		<p>Chilipeper – level voor gevorderden</p> <p>Het wordt hier al warmer. Dit zijn echt uitdagende oefeningen. Deze tekst daagt je echt uit. Duim op indien dit lukt!</p>
		<p>Jalapeñopeper – level voor verkenners</p> <p>Deze oefeningen/tekst dagen/daagt je al wat meer uit en brengen je niveau naar een hoger level. Als dit je lukt begrijp je de basisinformatie!</p>
		<p>Paprikapeper – level voor beginners</p> <p>Deze oefeningen/tekst zijn/is mild, gemaakt voor beginners die graag makkelijk starten.</p>

5 didactische sleutels voor effectief begrijpend-leesonderwijs

Bron: Vlor

Interactie

- Tussen leerkracht en leerling:
 - Voor, tijdens en na het lezen
 - vragen stellen = cruciaal
- Tussen leerlingen onderling:
 - Interactie verhoogt tekstbegrip

Leesmotivatie

- Intrinsiek (vs. extrinsiek)
- ABC van de motivatie:
 - Autonomie
 - Betrokkenheid
 - Competentie

Strategie-instructie

- Cognitieve
- Metacognitieve

Functionaliteit

- Concreet en uitdagend doel
- Betekenisvolle opdracht (is niet louter vraagjes beantwoorden)
- Aansluiten bij interesse, leefwereld, andere vakken, beroep ...

Transfer

- Ook inzetten in andere lessen
- Vakoverschrijdend
- Doel: inzetten buiten de school

Pauze

Voorbeeld didactische sleutels

- Je leest teksten over de Vlaamse vaccinatiestrategie
- Hoe kan je die linken aan de didactische sleutels?
 - Interactie
 - Leesmotivatie
 - Strategie
 - Functionaliteit
 - Transfer

Topische vragen/dobbelsteen

- “Blotebillenbankje”

- Dobbelstenen

Elk groepje heeft één of twee dobbelstenen, waarop bijvoorbeeld staat (of cijfers geven woorden aan):

- Vraagwoorden: ‘wie, wat, waar, wanneer, hoe, waarom,’.
- Werkwoorden zoals: ‘is, kan, doet, wil, heeft, zal’.

Met de twee woorden die gegooid worden, maakt een van de leerlingen een vraag, die de groepsgenoten vervolgens beantwoorden.

Slow reading

- Sluit leerlingen af van de elektronica (oortjes,)
- Laat alle genres toe
- Rustig lezen, min. 30 minuten
- Geen druk
- Uitleg kunnen vragen (woordverklaring)

Voorbeeld slow reading

Ssst... Wij lezen (DvM-HTB Aalst)

<https://www.youtube.com/watch?v=DBxNMzdPWgl>

 Joker 1	 Joker 2	 Joker 3	 Klassikaal bibbezoek	 Klassikaal zomers buitenlees- moment 1	 Klassikaal zomers buitenlees- moment 2
--	--	--	---	--	--

CLOSE READING IS DIEPER GRAVEN IN DE TEKST!

**1^E
KEER**

WETEN
WAT DE
KERN IS!

**2^E
KEER**

MEER
INFORMATIE
KRIJGEN!

**3^E
KEER**

WE
BEGRIJPEN
HET!

Modelling

- Leerkracht doet voor welke vragen hij/zij zich stelt en hoe hij/zij de antwoorden vindt in de tekst
- Aantekeningen maken, onderlijningen

Werken met non-fictie: 6 A's

- **Autoriteit:** deskundigheid van de auteur
- **Accuraatheid:** wat er staat, moet juist zijn
- **Aantrekkelijkheid:** visuele prikkels, aantrekkelijke voorstelling van informatie
- **Aangepast** aan het publiek
- **Aangenaam** lezen: de tekst is goed geschreven
- **Actueel:** recent genoeg is of in elk geval nog steeds betrouwbaar genoeg

(bron: iedereenleest.be)

Praten over teksten: tips

- Stel open vragen
- Zet leerlingen centraal
- Houd gesprek gaande, neem het niet over
 - Waarom koos je dit artikel?
 - Heeft het artikel je geholpen om je mening te onderbouwen?
 - Wat viel je op in de tekst?
 - Stel dat je de tekst een punt moet geven? Hoeveel geef je dan en waarom?
 - Welk woord zorgde er voor problemen? Hoe heb je dit opgelost? Wat bedoelen ze dan?
 - Waarover zou je nu nog iets willen weten?

Inhoud = motor

Aanpak → hoger niveau

'de leessandwich'

Voor	Tijdens	Na	Extra's
Een foto bespreken	Een schema aanvullen	Meer informatie zoeken op internet	Moeilijke woorden verklaren
Een verhaal vertellen	Hoofdgedachte achterhalen	Een klasdiscussie	Betekenisverband verduidelijken
Een onderzoeksvraag stellen	Argumenten voor en tegen onderlijnen	Een interview	Vormgeving van de tekst bespreken
...	...	Een kwis	...
		Een collage maken	...
		...	

Voor, tijdens, na en extra

<https://www.pronkonderwijs.nl/leeslessen/>

Wachtwoord: pronk2016

TIJDENS het lezen:

Tekstenbingo

- Lees in de loop van dit schooljaar:
 - Een tekst met een persoonsnaam in de titel
 - Een artikel buiten je comfortzone
 - Een artikel over het milieu, de coronacrisis ... (thema's gelinkt aan MAVO/PAV)
 - Een instructieboekje
 - Een artikel dat een vriend voor jou koos
 - Een tekst over een geschiedkundige gebeurtenis
 - Een tekst die je kan linken aan je studierichting
 - Een tekst met een titel die je nieuwsgierig maakte
 - Een tekst waar ook grafieken en tabellen instaan
 - Bijkomend ideeën: map maken met aanduidingen en afdrukken (portfolio), een 'stoefboek', bronvermelding (LPD 7), spreekopdracht aan koppelen
- Naar: boekenbingo van Iedereen Leest!

Leescarrousel

- Voorzie verschillende artikels en rondes + bijhorende intrigerende vraag
- Doorschuifstysteem
- Speel in op interesses
- Artikel in volgende 'Fons'

**300 alledaagse
mysteries**

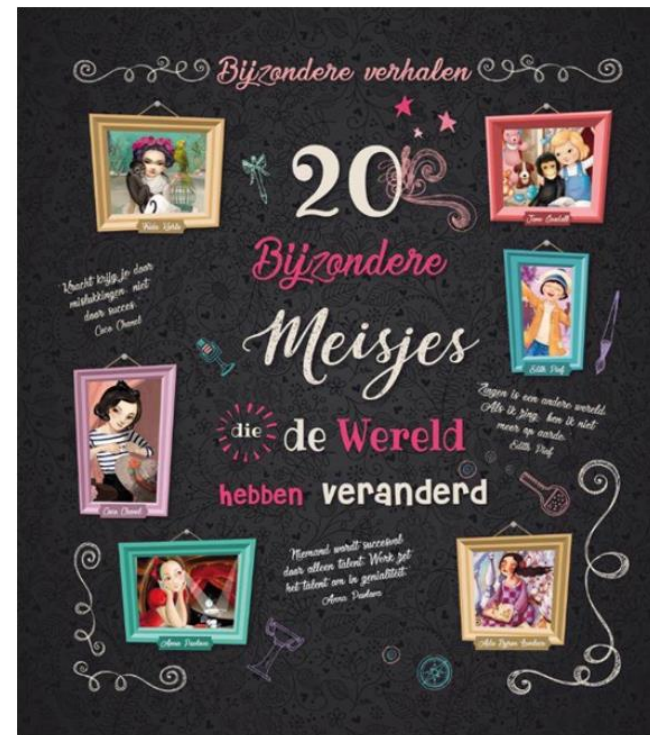
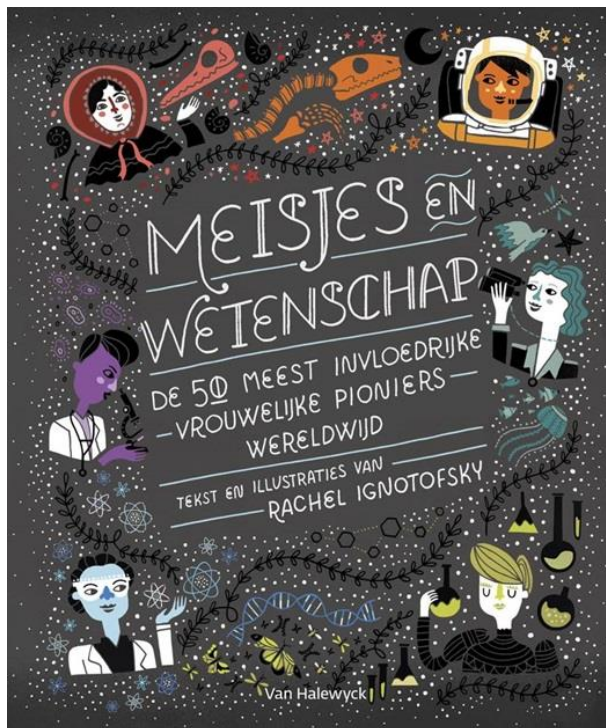

NWADAM
nrc-next

Oefening: break out rooms

- Voorbeelden: “Jane Goodall”
- Of SMOT (artikel Het Laatste Nieuws)

Deel 4

Aanvullingen leerplan

- Strategieën
- Onderdelen en tekstfuncties
- Correctheid, betrouwbaarheid en bruikbaarheid
- Lezen in samenhang

Strategieën in LP

Strategieën bij de receptieve vaardigheden

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen,
- verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag herkennen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- tussentijds samenvatten;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is;
- gepaste manier van lezen/luisteren inzetten: voorspellend, oriënterend, globaal, zoekend, intensief, kritisch of genietend lezen/luisteren.

Onderdelen en tekstfuncties

Non-fictie

- Titel, tussentitel, ondertitels; inleiding, midden, slot, inhoudstafel, index, kantlijnartikel, woordenlijst, onder- of bijschrift, foto's, tekeningen, tabellen of grafieken (lay-out) Zie LP p.25 (minder uitgebreid)
- Informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
- Kan zeker ook in combinatie met modelling en close reading!

Correctheid, betrouwbaarheid, en bruikbaarheid

Lezen in samenhang

- Maak de link tussen de LPD Nederlands en MAVO, wetenschappen ...
- Lezen doe je ook in de wiskundeles.
- Geïntegreerde opdrachten

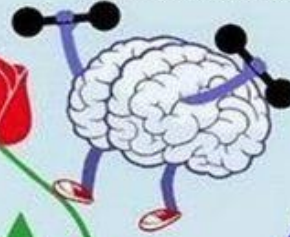
Je geeft een feestje en wil een voorgerecht, een hoofdschotel en dessert aanbieden.
Een van de gasten is veganist, dus beslis je dat **iedereen** veganistisch zal eten. Je wil ook niet al te veel tijd in de keuken doorbrengen.
Je wil voor het eten maximum 20 EUR per persoon uitgeven.

DE VOORDELEN VAN LEZEN

"Een boek is als een
tuin in je broekzak."
(Chinees gezegde)

traint je hersenen

i zorgt voor kennis
en informatie

boeken zijn een
goed onderwerp
om over te praten

vermindert stress, zorgt
voor een
beter humeur

beter kunnen schrijven

fantastische en gratis
entertainment

verbetert je
concentratie
en focus

verbetert taal en je
woordenschat

correlation
ambivalence
confabulation
hermeneutics
alliance
turtledove
decadence
confused
procrastination

ontwikkelt
creativiteit

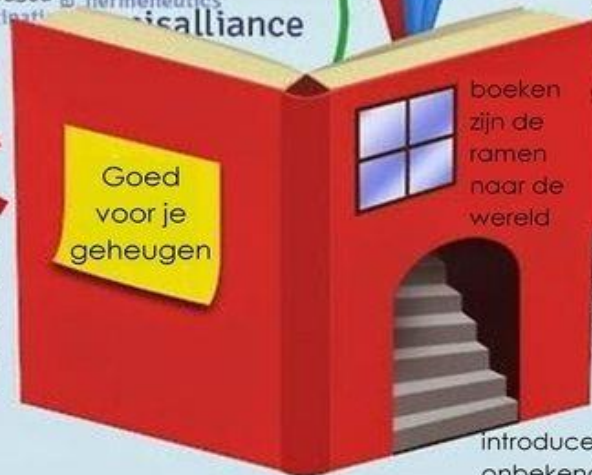
Boeken
stellen
vragen die
je laten
nadenken

Goed
voor je
geheugen

boeken
zijn de
ramen
naar de
wereld

verhoogt je
inlevings-
vermogen in
anderen

introduceert je in de
onbekende fantasiewereld

Wat hebben we geleerd vandaag?

- Wil ik proberen?
- Wat vind je een uitdaging?
- Graag antwoorden in CHAT

Interessante bronnen

Verwerkingsopdrachten bij teksten

<https://tools.plot26.nl/verwerkingsopdrachten/>

Werken met non-fictie

<https://www.iedereenleest.be/sites/default/files/2019-02/Handleiding%20Werken%20met%20non-fictie%20tijdens%20de%20les%20-%20iedereen%20Leest.pdf>

De leer-kracht (van leerling voor) AV in de A-finaliteit versterken (Martine Van Overmeiren, begeleider PAV Oost-Vlaanderen)

Tijdschrift Fons <https://tijdschriftfons.be/>

Sleutels voor effectief begrijpend lezen (VLOR)

<https://www.vlor.be/publicaties/praktijkgericht-onderzoek/sleutels-voor-effectief-begrijpend-lezen>

Meer effectieve leerstrategieën?

- Didactisch atelier - effectieve leerstrategieën
- 18 en 26 mei 2021
- Inschrijven kan je via nascholing.be ([directe link](#))
- Ook voor je collega's van de 1ste en 3de graad

Vragen?

